

วัฒนธรรมกวานซี กับการสร้างเครือข่ายทางสังคม ของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา ในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างประเทศไทย

The “Guanxi” Culture
and The Creation of Social Networks
of Chinese Hakka in Lower Southern of Thailand

Ma GuiTong¹

ศุภการ สิริไพศาล (Supakan Siripaisan)²

อดิศร ศักดิ์สูง (Adisorn Saksoong)³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พัฒนาการของวัฒนธรรมกวานซี (Guanxi) ในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา (Hakka) ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย 2) ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกากับกลุ่มชาวไทยอื่น ๆ ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสาร และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และนำมาวิเคราะห์ ตีความและนำเสนอ ข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า วัฒนธรรมกวานซีมีต้นกำเนิดจากกลุ่มชาวจีนในประเทศจีนและมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน เมื่อชาวจีนฮากกาได้อพยพพร้อมกับชาวจีนกลุ่มอื่นเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ได้นำวัฒนธรรมกวานซีเข้ามาด้วย และสืบสานดำรงอยู่ในการรวมกลุ่มชาวจีนฮากกาทุกด้าน โดยมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับ

¹นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล : 913345289@qq.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: s_siripaisan@hotmail.com

³รองศาสตราจารย์ ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: tuktick2014@gmail.com

สภาพแวดล้อมทางสังคมในภาคใต้ของประเทศไทยในแต่ละยุคสมัย มีวิธีการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านวัฒนธรรมกวนซีด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยให้ทุนทางสังคมในการรวมกลุ่ม การรวมกลุ่มตระกูลแซ่ การจัดตั้งสมาคม ชมรม และมูลนิธิเพื่อรวมกลุ่มสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม การรวมกลุ่มสร้างวัด ศาลเจ้า และศาสนสถาน ในทางเศรษฐกิจ มีการสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจ มีการระดมทุน และสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ ความช่วยเหลือทางการเงินในกลุ่มเชื้อสายจีนฮากกา การเล่นโต๊ะแชร์ ในด้านความสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่น ชาวไทยเชื้อสายจีน ฮากกา มีความสัมพันธ์กับชาวไทยเชื้อสายจีนและคนไทยกลุ่มอื่น ๆ ครอบคลุมด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ มีความช่วยเหลือเกื้อกูลและประสานประโยชน์ร่วมกัน อย่างลงตัว ผ่านกิจกรรมทางสังคม สร้างโรงพยาบาล โรงเรียน สร้างบ้านให้คนชรา อยู่อาศัย สร้างสุสาน และอื่น ๆ ผ่านสมาคม ชมรมและมูลนิธิต่าง ๆ สำหรับความสัมพันธ์กับชาวไทยท้องถิ่นนั้น มีการแต่งงานกับชาวไทยท้องถิ่นเพื่อรักษา สถานภาพหรือเลื่อนชนชั้นทางสังคม มีการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมเข้าในวิถีชีวิตของตนเอง ถวายชว่นพระสงฆ์ไทยสวดมนต์ในพิธีกรรมต่าง ๆ เทศกาลกินเจ แต่ละปี มีการจัดงานเลี้ยงฟรีเพื่อให้ชาวไทยท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม มีการก่อตั้ง หอการค้าโดยผ่านภาครัฐเพื่อให้ชาวไทยท้องถิ่นได้เข้ามีส่วนร่วมและให้ความช่วยเหลือกันและกัน อีกทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างยังได้ สืบสานวัฒนธรรมกวนซี และมีการปรับเปลี่ยนในการสร้างเครือข่ายต่าง ๆ ตาม ยุคสมัยเพื่อสร้างความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับทุกกลุ่ม กระทั่งสามารถดำรงอยู่ ร่วมเป็นสังคมเดียวกันกับชาวไทยกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง

คำสำคัญ: วัฒนธรรมกวนซี, ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา, การสร้างเครือข่ายทางสังคม, ภาคใต้ตอนล่าง

Abstract

This research aimed 1) describe the current social networks of Thai-Chinese Hakka in the Lower Southern region through the Guanxi culture, and 2) to determine social relationships between Thai-Chinese Hakka and other Thai ethnic groups in the Lower Southern Thailand. This study utilized the qualitative research methodology from documents and field data collection from interviews, in-depth observation, participant and non-participant observation. The data were analyzed, interpreted and presented using the descriptive analysis technique.

The study reveals that Guanxi culture originates from Chinese ethnic groups in China with a long history. When the Hakka and other Chinese groups migrated to Thailand, they brought with them the culture of Guanxi and this culture continues to exist among the Hakka Chinese, covering all aspects of life. The development and adaptation to the social environment in southern Thailand have been undergone in each period by creating social networks through Guanxi culture in the aspects of political, economic, social and cultural convictions using social capital as group integration. This is evident in the case of clan maintenance, establishment of association and foundation to continue the traditions and culture and the construction of temples, shrines and religious places. In terms of economy, economic networks have been established, fundraising organized and business networking established with the aim of providing financial assistance to Chinese Hakka ethnic group. In relation to other groups, the Hakka Chinese enjoys relations with other Chinese and Thais groups socially, culturally and economically. Mutual support and co-ordination has been provided through social activities such as building of hospitals, schools, homes for the elderly, cemeteries, and more, through the activities of associations, societies and foundations. Relationships with local Thais are evidenced in the marriage with the Thais to

maintain status or promote social mobility. There is a mix of cultures into their own way of life, as seen in the case of inviting Thai Buddhist monks to performance prayers in various rituals. Vegetarian festival is held annually providing free vegetarian meals for participating local people. The chamber of commerce has been set up through the government assistance to help Thais participate in business activities. In addition, the Thai-Chinese Hakka in the Lower Southern Thailand also inherit and maintain the culture of Guanxi, which has been modified to create networks and establish strong relationships with all segments of society and the Chinese Hakka co-exist in harmony with the Thai people in the lower South.

Keywords: Guanxi Culture, Hakka, Thai-Chinese, Social Networks

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลอดระยะเวลาอันยาวนานหลายศตวรรษหรือตั้งแต่สมัยต้นคริสต์กาลจนถึงปัจจุบันดินแดนที่จีนเรียกว่า “หนันหยาง” (ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์) หรือดินแดนในทะเลจีนใต้ได้กลายเป็น บริเวณที่ชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นแล้วรุ่นเล่าได้เข้ามามีบทบาททั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและการปกครองของประเทศต่าง ๆ เรื่อยมา (กวอดลทรงประเสริฐ, 2547: 87) ชาวจีนที่อพยพออกจากประเทศจีนเข้ามาในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์มีมูลเหตุหลายประการ คือ มูลเหตุที่เป็นแรงจูงใจและมูลเหตุที่เป็นเหตุผลักดัน เหตุจูงใจดั้งเดิม ได้แก่ การเคยไปมาค้าขายติดต่อกัน จากการไปมาค้าขายนี้เองทำให้ชาวจีนเหล่านั้นร่ำรวยขึ้น และได้นำเงินทองมาจุนเจือครอบครัวของตน รวมทั้งการช่วยเหลือสาธารณะ เหตุจูงใจที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ชาวจีนอพยพออกนอกประเทศกันมากขึ้น คือ ตั้งแต่การปฏิวัติอุตสาหกรรมขึ้นในยุโรป ชาวยุโรปได้มาลงทุนกันมากในดินแดนบริเวณเอเชียอาคเนย์ เป็นต้นว่า มาลายา อินโดนีเซีย บอร์เนียว ไทย และเวียดนาม ชาวยุโรปเปิดเหมืองแร่และเปิดป่าทำสวนยาง ความต้องการคนงานมากขึ้น จึงชักชวนชาวจีนและชาวอินเดียให้มารับจ้างทำงานในบริเวณนี้ ส่วนมูลเหตุผลักดันเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้ชาวจีนต้อง

อพยพทิ้งบ้านเกิดเมืองนอนของตนและมาตั้งถิ่นฐานเพื่อแสวงหาอาชีพเป็นจำนวนมากในดินแดนโพ้นทะเล คือ ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวจีนมณฑลภาคใต้ต้องประสบกับความอดอยากอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ และยังได้รับความกระเทือนจากสงครามโลกครั้งที่สองด้วย ดินแดนแห่งแรกที่ชาวจีนเข้ามาในประเทศไทยเพื่อทำการค้า คือ บริเวณแหลมมลายู หรือภาคใต้ของไทยนั่นเอง โดยอาจเป็นเหตุผลมาจากข้อจำกัดเรื่องการเดินเรือโดยอาศัยลมมรสุมทำให้พ่อค้าจีนต้องแวะพักขนถ่ายสินค้าในเมืองต่าง ๆ บริเวณภาคใต้ฝั่งตะวันออกของไทย (อมรา ศรีสุชาติ, 2544: 2) ชาวจีนที่อพยพเข้ามาสู่ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในคาบสมุทรมลายู เพราะว่า ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 5-11 คาบสมุทรมลายูเป็นที่รู้จักของพวกชาวตะวันตก เนื่องจากว่ามีการเดินทางติดต่อการค้าขายของแขกมัวร์ (อินเดียและอาหรับ-เปอร์เซีย) มีเส้นทางการค้าทางเรือจากอินเดียผ่านคาบสมุทรมลายูสู่จีน เริ่มแรกชาวจีนไม่มีการเดินเรือของตนเองมาค้าขายโดยตรง แต่อาศัยเรือต่างชาติที่เข้ามาในแถบนี้อย่างน้อยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7-8 ซึ่งตรงกับช่วงราชวงศ์เหลียงของจีน (พ.ศ. 1045-1100) (นิลเกศ ดับโศก, 2552: 13-14) นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง (พ.ศ. 1161-1449) เป็นต้นมา ความสัมพันธ์ของจีนกับคาบสมุทรมลายูมากขึ้น เนื่องจากการขยายอำนาจทางการเมืองสู่ทางตอนใต้ของจีน ทำให้เกิดความรุ่งเรืองทางการค้าทางเรือแถบเมืองท่าทางใต้ด้วย ส่งผลให้จีนตอนใต้มีการติดต่อและรับสินค้ากับต่างประเทศมากขึ้น (สุภาวดี เชื้อพรหมณ์ , 2546: 19) ซึ่งแหลมมลายูเป็นแห่งแรกของสยามที่พ่อค้าชาวจีนและชาวต่างประเทศอื่น ๆ มากันมาก ทุก ๆ ปีจะมีขบวนเรือสำเภาจากเมืองจีนมาแวะที่ที่ตั้งของท่าเรือต่าง ๆ ทางฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู (Skinner, 1957: 1) กลุ่มชาวจีนเป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่เข้ามาติดต่อสัมพันธ์ไมตรีกับไทยมาเป็นเวลานาน และต่อมาได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นจึงทำให้วัฒนธรรมและประเพณีหลายอย่างของจีนได้เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรมไทยเป็นอย่างมาก

มัลลิกา เรื่องระพี (2518: 218) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในภาคใต้ของประเทศไทยนั้น ได้เข้ามาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เช่น จีนแต้จิ๋ว จีนฮกเกี้ยน จีนไหหลำ และจีนแคะ (ฮากกา) เป็นต้น กลุ่มชาวจีนฮากกาเมื่ออพยพเข้าสู่ประเทศไทย ก็กลายเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ทำให้พวกเขามีความรู้สึกว่าเป็นคนชายขอบในยุคแรก แต่พวกเขาก็มีการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี

สังคมและวัฒนธรรมของพวกเขาเพื่อประกาศ “ตัวตน” ของตัวเองโดยมีการสร้างปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรับรองสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง เมื่อพวกเขาเข้าสู่สังคมไทยซึ่งเป็นพื้นที่วัฒนธรรมใหม่สำหรับพวกเขา ก็ทำให้พวกเขาต้องมีการปรับตัวเพื่อเข้ากับสังคมในพื้นที่อาศัย สำหรับชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษาย่อมมีประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตนเอง แต่เมื่อพวกเขาอพยพเข้ามาในประเทศไทย ก็ทำให้พวกเขามักจะมีการรวมกลุ่มกัน มีปฏิสัมพันธ์และเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อกลายเป็นหนึ่งเดียว จนสร้างเป็นกลุ่มเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาวจีนใดที่อยู่ในประเทศไทยล้วนนิยมใช้วัฒนธรรม “กวนซี” ในการสร้างเครือข่ายทางสังคม ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำวัฒนธรรมเพื่อเอามาเป็นเครื่องมือหรือกลยุทธ์ในการสร้างความสัมพันธ์ ที่เข้มแข็งระหว่างชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษาในประเทศไทย เพื่อเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและสร้างเป็นเครือข่ายที่ใหญ่ขึ้นมาให้ได้

สำหรับการอธิบายคำว่า “กวนซี” ฎวดล ทรงประเสริฐ (2547: 606-607) ได้กล่าวถึงไว้ในหนังสือ “จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่” การลงทุนหรือการประกอบธุรกิจของประเทศจีนยังคงให้ความสำคัญกับการสร้างสายสัมพันธ์ส่วนตัวหรือที่ภาษาจีนเรียกว่า “กวนซี” ตลอดเวลาความสัมพันธ์ส่วนตัวได้กลายเป็นประเด็นสำคัญที่ฝังแน่นอยู่ในกลุ่มชาวจีนตลอดมา และยิ่งนับวันจะกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในประเทศจีนเพิ่มขึ้นอีกด้วย โดยเฉพาะการมีบทบาทเหนือระบบตัวบทกฎหมายต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ รวมถึงผู้มีเชื้อสายจีนโพ้นทะเล หุ้นส่วนธุรกิจ และเครือข่ายของคนเหล่านี้ ก็ได้รับอานิสงส์อย่างเต็มที่ จากผลพวงของการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมในเขตมณฑลชาวฝั่งทะเลของประเทศจีนทั้งหมดในช่วงสองศตวรรษที่ผ่านมา ชาวจีนได้ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือ “กวนซี” เพื่อประโยชน์ในการลงทุนและได้นำเอาวัฒนธรรมนี้ ให้ความสำคัญต่อการสร้างความสำคัญส่วนตัวกับบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนในทุกระดับ เพื่อสร้างความสำเร็จในการลงทุน คุณค่าของการสร้างสายความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือ “กวนซี” จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในการปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคมจีนในปัจจุบันนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ฝังแน่นอยู่ในสังคมจีนแผ่นดินใหญ่มานานแล้ว ขณะเดียวกันบรรดาผู้มีเชื้อสายจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคปัจจุบัน ล้วนมีบรรพบุรุษในอดีตที่อพยพมาจากมณฑลกวางตุ้ง มณฑลฝูเจี้ยน (ฮกเกี้ยน) และมณฑลไหหลำ

ประชากรในดินแดนเหล่านี้ได้ให้ความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวอย่างเหนียวแน่นทุกในระดับ ทั้งในระดับครอบครัว ระดับตระกูลและระดับหมู่บ้านหรือระดับชุมชนต่าง ๆ อย่างจริงจังตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบัน เพราะฉะนั้นคุณค่าของกวนซีของแต่ละบุคคลกับคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ จึงกลายเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่ดงาม และกลายเป็นมรดกสำคัญที่ครอบครัวชาวจีนโพ้นทะเลในอดีตนำมาปฏิบัติและยึดถือเป็นหลักการสำคัญในการตั้งถิ่นต่าง ๆ ในทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนถึงปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้นการที่สภาพแวดล้อมใหม่ทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในแต่ละดินแดนแถบนี้ มีส่วนสำคัญทำให้ชุมชนจีนโพ้นทะเลแต่ละแห่งจำเป็นต้องประยุกต์ประเพณีและวัฒนธรรมนี้ให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริงและเงื่อนไข ทำให้เกิดประสบการณ์ของการเรียนรู้และการสร้างสายสัมพันธ์กับทั้งชาวพื้นเมืองและชนชั้นปกครองในแต่ละดินแดนตลอดเวลา จนกลายเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ฝังแน่นอยู่ในบรรดาทายาทชาวจีนโพ้นทะเลทุกยุคทุกสมัย พร้อมทั้งจะนำมาใช้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และเป็นประโยชน์ในการขยายความสัมพันธ์ทางสังคมกับเครือข่ายและการขยายการลงทุนในประเทศจีนและประเทศต่าง ๆ ทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างดี

วัฒนธรรมกวนซีซึ่งเป็นเครื่องมือหรือกลยุทธ์ที่ทำให้กลุ่มคนจีนสามารถข้ามด่านกำแพงทางชาติพันธุ์ สายเลือด ถิ่นเกิด และอาชีพได้ และทำให้พวกเขาสามารถสร้างเครือข่ายทางสังคมที่ใหญ่กว่าเดิมได้ จนกลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้มแข็งและมีบทบาทในด้านต่าง ๆ สรุปได้ว่า กวนซีเป็นสื่อกลางที่ทำให้บุคคลทั้งสองฝ่ายเกิดการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันบนฐานเอื้อเพื่อช่วยเหลือกัน เป็นความสัมพันธ์เยื่อใยนอกเวลาการทำงานระหว่างคนสองคนหรือนอกเหนือจากกลุ่มชาติพันธุ์ของกลุ่มชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษา แต่วัฒนธรรมกวนซีที่อยู่ภายใต้ภูมิหลังวัฒนธรรมจีนเป็นการนิยามทั่วไปในสังคมชาวจีน

ชาวจีนฮากกาเริ่มประจักษ์ร่องรอยการอพยพเข้ามาปักหลักอยู่ในไทยช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา ก่อน พ.ศ. 2300 ชาวจีนฮากกาอพยพเข้าสู่ประเทศไทยจำนวนมากที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 5 ช่วงพ.ศ. 2411-พ.ศ. 2453 ซึ่งเป็นยุครัฐบาลไทยกำลังพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ก่อสร้างถนน สะพาน เส้นทางรถไฟทุกภาคและการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ มากที่สุด งานเหล่านี้ต้องการแรงงานมาก ได้ดึงดูดชาวจีนฮากกาจำนวนมากเข้าสู่สยาม (ศูนย์ฮากกาศึกษากรุงเทพ ฯ, 2554: 22) ชาวจีนฮากกา

ในประเทศไทยมักประกอบอาชีพทำเครื่องหนัง เช่น กระเป๋า รองเท้า เป็นต้น ตั้งถิ่นฐานในเมืองใหญ่เช่นเดียวกับชาวจีนแต่จีว (ศุภการ สิริไพศาล, 2550: 7-8)

กลุ่มชาวจีนฮากกาในประเทศไทยสามารถแบ่งตามพื้นที่โดยจำแนกเป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มป็นชั้นและกลุ่มเหมยเสี้ยน กลุ่มเหมยเสี้ยนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย ส่วนกลุ่มป็นชั้นขักรกระจายตั้งแต่ภาคเหนือจนถึงภาคกลางของประเทศไทย และในจังหวัดเชียงรายและกาญจนบุรี ราชบุรีมีกลุ่มป็นชั้นขักรเป็นจำนวนมาก (Pratoom Wongwantanee, 1984: 25) นอกจากนั้น จังหวัดราชบุรีและเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาก็มีกลุ่มป็นชั้นขักรอาศัยอยู่ไม่น้อย กลุ่มชาวจีนฮากกายังได้แบ่งตามสำเนียงภาษาเป็นกลุ่มป็นชั้นขักร (แคะตั้น) และเซินเค่อ (แคะลิก) (Jurairat So-Bha, 2001: 26)

ประชากรฮากกาสัดส่วนสำเนียงถิ่นในประเทศไทยสรุปได้ดังนี้ ชาวฮากกาจากเมืองเหมยโจว ในนั้นฟ่งซุ่นมีสัดส่วน 30% ประชากร 318,000 คน เหมยเซี่ยนมีสัดส่วน 22% ประชากร 233,200 คน ไท่ปู้ (ต้าฝู) มีสัดส่วน 8% ประชากร 84,800 คน หินเหม่น (ซิงหนิง) มีสัดส่วน 7% ประชากร 74,200 คน เจียนเสียง อีฝ่า ผิ่นเยียน และอื่น ๆ มีสัดส่วน 1% ประชากร 10,600 คน สำหรับชาวฮากกา ที่เป็นป็นชั้นขักรที่มาจากแต่จีว นั้น เกียดหย่อง (เจียหยาง) มีสัดส่วน 15% ประชากร 159,000 คน เกียดซีมีสัดส่วน 7% ประชากร 74,200 และชาวฮากกาจากเมืองฮู่โจว (เพียโจว) และบริเวณใกล้เคียงนั้น มีสัดส่วน 8% ประชากร 84,800 คน ชาวฮากกาจากเมืองหย่งตั้งของมณฑลฮกเกี้ยนนั้น มีสัดส่วน 1% ประชากร 10,600 คน คิดรวมแล้วประชากรชาวฮากกาในประเทศไทยมีทั้งหมด 1,060,000 คน (ศูนย์ฮากกาศึกษา กรุงเทพฯ, 2554: 28)

ในบทความวิจัยเรื่องนี้จะได้นำเสนอผลการวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมกวนซีในกลุ่มชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทยโดยมีพื้นที่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และอำเภอเบตง จังหวัดยะลาเป็นพื้นที่หลักในการศึกษา ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีพัฒนาการของการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านวัฒนธรรมกวนซีมาอย่างเป็นระบบและโดดเด่น มีทั้งการคงอยู่และการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมอย่างมีนัยยะสำคัญ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการการสร้างเครือข่ายทางสังคมโดยผ่านวัฒนธรรมกวนซีของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกากับชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นเอกสารและงานวิจัยที่เป็นภาษาไทยและภาษาจีน จากแหล่งวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ รวมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ด้านวัฒนธรรมกวนซีกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างโดยใช้พื้นที่ 2 อำเภอเป็นพื้นที่วิจัยหลัก คือ อำเภอหาดใหญ่และอำเภอบेतง ซึ่งมีชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาปรากฏการใช้วัฒนธรรมกวนซีในการสร้างเครือข่ายทางสังคมอย่างเด่นชัด เป็นพื้นที่ศูนย์กลางในการศึกษา โดยมีวิธีการสังเกตและวิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มนักธุรกิจ และกลุ่มคนอื่น ๆ ที่มีความรู้และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายร่วมกัน ทั้งในด้านโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ สาเหตุและปัจจัยที่มีต่อการสร้างเครือข่าย โดยใช้เครื่องมือ คือ กล้องบันทึกภาพ เครื่องบันทึกเสียง การจดบันทึก ตามแบบฟอร์ม แนวทางสังเกตและการสัมภาษณ์มาเป็นส่วนประกอบหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นนำข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามมาจัดทำเป็นหมวดหมู่ให้เป็นระบบ และนำมาวิเคราะห์ ที่ความสรุปสาระสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพัฒนาการการสร้างเครือข่ายทางสังคมโดยผ่านวัฒนธรรมกวนซี (Guanxi) ในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา (Hakka) ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย สรุปได้ว่าพัฒนาการการสร้างเครือข่ายทางสังคมโดยผ่าน

วัฒนธรรมกวนซีของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาสามารถแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ

1. ยุคที่ 1 (ก่อนพ.ศ. 2452-พ.ศ. 2475) คือ ชาวจีนฮากการุ่นแรก ส่วนใหญ่แล้วอาศัยระบบเครือญาติและระบบพวกพ้องเป็นหลัก เนื่องจากความความสัมพันธ์เครือญาติพี่น้องยังเป็นความสัมพันธ์ที่สำคัญในการเริ่มต้นการขยายสายสัมพันธ์ต่าง ๆ วัฒนธรรมกวนซีในฐานะเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งของสังคม เป็นรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ภายใต้วัฒนธรรมจีน และได้สร้างบนฐานแนวคิดคิดติรวมนิยมและวงศ์ตระกูล ชาวจีนฮากการุ่นแรก มักจะมีการช่วยเหลือระหว่างชาวจีนฮากกาในพื้นที่เดียวกัน เนื่องจากว่าพวกเขาล้วนเป็นผู้อพยพที่ได้เข้ามาใหม่ จึงต้องมีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระยะเวลา ๆ พวกเขามีการแบ่งพรรคแบ่งพวกกับกลุ่มชาวจีนอื่น ๆ เนื่องจากว่าภาษาและวัฒนธรรมของตนเองมีความแตกต่างกันบ้าง อุดมลักษณะของชาวจีนฮากกานั้นความเป็นฮากกา ยังสูงมาก พวกเขาส่วนใหญ่สามารถพูดภาษาฮากกาได้อย่างดี และคิดว่าผู้ที่สื่อสารภาษาฮากกาเดียวกันได้เป็นพวกเดียวกัน แต่เนื่องจากกลุ่มจีนฮากกาในสังคมใหญ่ภายใต้วัฒนธรรมไทย พวกเขาเป็นแค่กลุ่มย่อย ชาวจีนฮากกาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีขึ้น ได้เป็นแรงกระตุ้นทำให้จังหวัดที่มีชาวจีนฮากกาที่มีจำนวนมาก และมีพลังมากพอสมควรมีการจัดตั้งชมรมหรือสมาคมฮากกาขึ้นมาสร้างเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งกันเพื่อแสดงพื้นที่อัตลักษณ์ของชาวจีนฮากกาเอง การสร้างเครือข่ายโดยผ่านทางสมาคมกับหน่วยงานและองค์กรอื่น การผูกมิตรกับสมาคม มูลนิธิอื่น ๆ ในพื้นที่และนอกพื้นที่ของชาวจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างนั้น วิธีการสร้างเครือข่ายทางสังคมโดยหลายวิธีทางประสบการณ์ในอดีต ไม่ว่าจะ เป็นชมรมตระกูลแซ่ หรือชมรมถิ่นเกิด ชมรมอาชีพต่าง ๆ จึงเป็นเงื่อนไขหรือปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชาวจีนฮากการุ่นแรก เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมไว้ได้อย่างเหนียวแน่นในสมัยนั้น ถึงแม้ว่าในรุ่นแรก มีการสร้างรถไฟสายใต้ทำให้หลายจังหวัดในพื้นที่ภาคใต้ได้มีการเชื่อมโยงกัน แต่การสร้างเครือข่ายของชาวจีนฮากกานั้นเนื่องจากข้อจำกัดทางคมนาคม การสร้างเครือข่ายกับต่างจังหวัดหรือภูมิภาคอื่นนั้นยังคงมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่ยังจำกัดการสร้างเครือข่ายภายในท้องถิ่นหรือพื้นที่ที่ใกล้เคียงกัน

2. ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2475-พ.ศ. 2517) คือ ชาวจีนฮากการุ่นที่ 2 ซึ่งเป็นลูกหลานของชาวจีนฮากการุ่นแรกนั้น ได้แปลงสัญชาติเป็นคนไทย โดยถูกทางการไทย

เรียกว่า ชาวไทยเชื้อสายจีน ในยุคของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา รุ่นที่ 2 นี้ เป็นช่วงที่มีการปรับเปลี่ยนทางสังคมอย่างมาก มีการขยายอำนาจและทุนจากรัฐบาลไทยและการเข้ามาส่งเสริมการพัฒนาของบุคคล องค์กรหน่วยงานภายนอก และการพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้การคมนาคมมีความสะดวกมากขึ้น การสื่อสารและการเดินทางสะดวกรวดเร็วกว่าเดิม ส่งผลกระทบต่อวิถีการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาเป็นอย่างมาก ซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาไม่สามารถปฏิเสธได้ เนื่องจากจะเกิดผลกระทบต่อสภาพลักษณะในทางลบของชุมชน ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา นอกจากมีกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมเป็นการระดมพลังเพื่อช่วงชิงพื้นที่วัฒนธรรม และเพื่อที่จะรองรับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การสร้างเครือข่ายทางสังคมเป็นกลุ่มใหญ่ที่ใช้ตราและความเป็นฮากกาเดียวกันในการสร้างเครือข่ายทางสังคม ทำให้พวกเขาสามารถอยู่รอด สามารถเจรจาต่อรองและหาวิธีการที่ยืดหยุ่นเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ต้องการสร้างเครือข่ายทางสังคมกับภูมิภาคอื่น ๆ

3. ยุคที่ 3 (พ.ศ. 2518-ปัจจุบัน) คือ ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา รุ่นที่ 3 และรุ่นที่ 3 ขึ้นไป ซึ่งเป็นยุคกระแสบริโภควัตถุของระบบทุนนิยม การเปลี่ยนแปลงในช่วงนี้ของชุมชนเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในรุ่นที่ 2 กล่าวคือ เมื่อชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาได้รับอิทธิพลจากภายนอกในหลาย ๆ ด้าน พฤติกรรมในการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาก็มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมมาก กล่าวคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่มีค่านิยมบริโภควัตถุสูงขึ้น โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา รุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง เริ่มได้รับการศึกษาแบบสมัยใหม่ เกิดความคิดและทัศนคติใหม่ ทำให้ระบบคุณค่า และระบบความคิดแตกต่างจากเดิมไปมาก พวกเขาเริ่มได้แสดงบทบาทด้านการค้า ด้านการวิชาการ ด้านการเมือง และด้านต่าง ๆ ได้ประกอบอาชีพมากขึ้นกว่าเดิม ปรากฏการณ์เหล่านี้ที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกัน ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา มีความเป็นไทยมากขึ้น และความเป็นฮากกาก็ค่อย ๆ ลดลงตามกาลเวลา ในปัจจุบันการรุกเข้ามาของกระแสบริโภควัตถุนิยมภายใต้ระบบทุนนิยมที่เกิดผลกระทบกับวิถีการสร้างเครือข่ายทางสังคมแบบดั้งเดิมในอดีตอย่างมาก โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เป็นรุ่นที่ 3 หรือรุ่นที่ 3 ขึ้นไป พวกเขาได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสร้างเครือข่ายโดยไม่ต้องใช้สถานที่ที่เป็นสมาคม ชมรมหรือมูลนิธิเป็นพื้นที่ของกลุ่ม

แต่ใช้วิธีการสร้างกลุ่มออนไลน์ มีการตั้งกลุ่มหรือสร้างเครือข่ายออนไลน์ขึ้นมาเพื่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น โดยมีการสร้างกติกาของกลุ่มโดยใช้วิธีประชาธิปไตย ทุกคนมีสิทธิในการออกเสียงโดยไม่ได้จำกัดอายุ ตำแหน่งหรือประสบการณ์ ทำให้การทำงานของเครือข่ายมีประสิทธิภาพและความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ซึ่งพบว่าการสร้างเครือข่ายทางสังคมโดยใช้ระบบอาวุโสระบบผู้นำชุมชนนั้น ยังคงหลงเหลือร่องรอยของระบบอุปถัมภ์อยู่ ดังนั้น วิธีการสร้างเครือข่ายทางสังคมแบบรุ่นที่ 3 ในชั้นนี้อาจได้สะท้อนให้เห็นว่า ความเป็นปัจเจกกับความเป็นองค์กรสามารถเป็นหนึ่งเดียวได้โดยไม่มีความขัดแย้งกัน ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา รุ่นเก่าก็ให้การยอมรับหรือปรับพฤติกรรมเพื่อตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทั้งนี้ถือได้ว่าเป็นวิธีการสร้างเครือข่ายแบบสมัยใหม่

สรุปได้ว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนฮากกา รุ่นแรกและรุ่นที่ 2 มักจะเริ่มจากการทำงานหรือกิจกรรมร่วมกันในวงเล็ก ในฐานะเป็นคนรู้จักกัน พวกเขาได้อาศัยระบบเครือญาติ ความเป็นคนถิ่นเดียวกัน และอาศัยระบบพวกพ้องซึ่งเอาทุนทางสังคมดั้งเดิม “ถิ่นเกิด สายเลือด และอาชีพ” มาเป็นพื้นฐานในการสร้างเครือข่ายย่อยเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แต่รุ่นที่ 3 หรือรุ่นที่ 3 ขึ้นไปนั้นมักจะมีรูปแบบหรือวิธีในการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายที่หลากหลายและทันสมัยมากขึ้น ตามการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกากับชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย โดยศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ สรุปว่า เครือข่ายทางสังคมในปัจจุบันมี 3 ประเภท คือ

1. การสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาวจีนฮากกา ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาได้นำเอาทุนทางสังคมเข้ามาใช้ในการสร้างเครือข่ายทางสังคมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนี้ ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวจีนฮากกา ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ ปรับตัวตลอดเวลา และเกิดจากการผสมผสานของวัฒนธรรมที่หลากหลายเข้าด้วยกัน และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ รวมทั้งพิธีการต่าง ๆ เป็นการผสมผสานอย่างแยบยลระหว่างหลักการของเหตุผลและความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ความไว้วางใจต่อกัน เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อการจัดการปัญหาต่าง ๆ

2. ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกากับชาวจีนกลุ่มอื่นในภาคใต้ตอนล่างนั้นมีภาษา วิธีคิด ความเชื่อและขนบธรรมเนียม ประเพณีซึ่งเป็นทุนดั้งเดิมอยู่แล้ว และเมื่อได้รับการชักชวนจากสมาชิกของเครือข่ายในพื้นที่อื่น ๆ ให้ไปร่วมกิจกรรมทางสังคมก็ยิ่งทำให้มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีเป้าหมายว่าการร่วมกิจกรรมครั้งนี้จะมีผลประโยชน์ที่ดีต่อของเครือข่ายของตน และได้ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในเครือข่าย อีกทั้งเป็นโอกาสที่ดีสำหรับการขยายเครือข่ายให้ออกนอกพื้นที่อีกด้วย นอกจากนี้ในกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกากับกลุ่มชาวจีนอื่นในพื้นที่นั้น บทบาทของผู้นำของเครือข่ายนั้น นับเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการโน้มน้าวให้สมาชิกในเครือข่าย เกิดความคาดหวังในการพัฒนาชุมชน

3. การสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ในการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาจะมีความแตกต่างกันในแต่ละจังหวัดของภาคใต้ตอนล่าง เพราะสภาพแวดล้อมทั้งสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การเมืองจะมีความแตกต่างกัน เห็นได้ว่าการสร้างเครือข่ายทางสังคมในแต่ละพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างนั้น จะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตามบทบาทหรือหน้าที่ของแต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ ซึ่งแต่ละคนนั้นมีได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องสวมในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเครือข่ายสังคมบางครั้งอาจเป็นไปตามทฤษฎีของการแลกเปลี่ยน จึงมีความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนกัน เพราะบุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ที่คาดหวัง หรือตามบรรทัดฐานที่ได้รับการถ่ายทอดมาเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความสัมพันธ์ ทั้งในด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวัฒนธรรมกวนซีกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในเขตภาคใต้ตอนล่างประเทศไทย พบว่า พัฒนาการวัฒนธรรมกวนซีกับการสร้างเครือข่ายทางสังคม สามารถจำแนกเป็น 3 ยุค ยุคที่สำคัญเป็นยุคชาวจีนฮากการุ่นแรกซึ่งเป็นผู้อพยพรุ่นบุกเบิกได้เข้ามาปักหลักในจังหวัดภาคใต้

ตอนล่าง การสร้างเครือข่ายทางสังคมในระยะแรก ชาวจีนฮากกา รุ่นที่ 1 ส่วนใหญ่แล้วอาศัยระบบเครือญาติและระบบพวกพ้องเป็นหลัก เนื่องจากความสัมพันธ์เครือญาติ พี่น้องยังเป็นความสัมพันธ์ที่สำคัญในการเริ่มต้นการขยายสายสัมพันธ์ต่าง ๆ เพราะว่า รากฐานวัฒนธรรมกวนซีคือเครือญาติ กวนซีเป็นวิถีการกระชับความสัมพันธ์ทางสังคมและทำให้สมาชิกมีพฤติกรรมสอดคล้องกัน ครั้นชาวจีนฮากกา รุ่นที่ 1 ในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีขึ้นได้เป็นแรงกระตุ้นให้จังหวัดที่มีชาวจีนฮากกาที่มีจำนวนและพลังพอสมควรมีการจัดตั้งชมรมหรือสมาคมฮากกาขึ้นมาสร้างเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งกันเพื่อแสดงพื้นที่สังคมและวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกาเองเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของตน พวกเขาเริ่มมีการปะทะคุยกัน เริ่มจะมีการรวมทุนร่วมแรงร่วมใจสร้างศาลเจ้า สร้างวัด ซึ่งเป็นศาสนสถานเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวจีนฮากกา การสร้างเครือข่ายโดยผ่านทางสมาคมกับหน่วยงานและองค์กรอื่น การผูกมิตรกับสมาคม มูลนิธิอื่น ๆ ในพื้นที่และนอกพื้นที่ของชาวจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างนั้น ความคิดในการสร้างเครือข่ายทางสังคมโดยหลายวิถีทางประสบการณ์ในอดีต ไม่ว่าจะเป็นชมรมตระกูลแซ่หรือชมรมถิ่นเกิด ชมรมอาชีพต่าง ๆ จึงเป็นเงื่อนไขหรือปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชาวจีนฮากกา รุ่นที่ 1 เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมไว้ได้อย่างเหนียวแน่นในสมัยนั้น

ต่อมา ชาวจีนฮากกา รุ่นที่ 2 ซึ่งเป็นลูกหลานของชาวจีนฮากกา รุ่นแรกนั้น ได้แปลงสัญชาติเป็นคนไทย โดยถูกทางการไทยเรียกว่า ชาวไทยเชื้อสายจีน ในรุ่นที่ 2 นี้ เป็นช่วงที่การปรับเปลี่ยนทางสังคมอย่างมาก มีการขยายอำนาจและทุนจากรัฐบาลไทยและการเข้ามาส่งเสริมการพัฒนาของบุคคล องค์กรหน่วยงานภายนอกและการพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้คนภาคนี้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น การสื่อสารและการเดินทางได้รวดเร็วกว่าเดิม และได้ส่งผลกระทบต่อวิถีการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาเป็นอย่างมาก ซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาไม่สามารถปฏิเสธได้ เนื่องจากจะเกิดผลกระทบต่อภาพลักษณ์ในทางลบของชุมชนได้ ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา นอกจากมีกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมเป็นการระดมพลังเพื่อช่วงชิงพื้นที่วัฒนธรรม และเพื่อที่จะรองรับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การสร้างเครือข่ายทางสังคมเป็นกลุ่มใหญ่ที่ใช้สัญลักษณ์และความเป็นฮากกาเดียวกัน

ทำให้พวกเขาสามารถอยู่รอดได้ และสามารถเจรจาต่อรอง และหาวิธีการที่ยืดหยุ่น เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ โดยมีกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมกับ ภูมิภาคอื่น ๆ โดยใช้ระบบกองทุนมูลนิธิเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ

เมื่อเข้าสู่รุ่นที่ 3 และรุ่นที่ 3 ขึ้นไปซึ่งเป็นยุคกระแสบริโภควัตถุของระบบทุนนิยม การเปลี่ยนแปลงในช่วงนี้ของชุมชนเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลง ในรุ่นที่ 2 กล่าวคือ เมื่อชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาได้รับอิทธิพลจากภายนอกใน หลาย ๆ ด้าน พฤติกรรมในการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ฮากกาก็มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมมาก กล่าวคือ เกิดการเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่มี คำนิยมบริโภควัตถุสูงขึ้น โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีนฮากการุ่นใหม่ในเมืองจังหวัด ภูเก็ตตอนล่าง เริ่มได้รับการศึกษาแบบสมัยใหม่ เกิดความคิดและทัศนคติใหม่ ทำให้ระบบคุณค่า และระบบความคิดแตกต่างจากเดิมไปมาก พวกเขาเริ่มได้แสดง บทบาทด้านการค้า ด้านการวิชาการ ด้านการเมือง และด้านต่าง ๆ ได้ประกอบอาชีพ มากขึ้นกว่าเดิม ปรากฏการณ์เหล่านี้ที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกัน ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกามีความเป็นไทยมากขึ้น และความเป็นฮากกาก็ค่อย ๆ ลดลงตามกาลเวลา

ในปัจจุบัน การรุกเข้ามาของกระแสบริโภควัตถุนิยมภายใต้ระบบทุนนิยมที่เกิด ผลกระทบกับวิธีการสร้างเครือข่ายทางสังคมแบบดั้งเดิมในอดีตอย่างมาก โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เป็นรุ่นที่ 3 หรือรุ่นที่ 3 ขึ้นไป พวกเขาได้นำเทคโนโลยี สมัยใหม่ในการสร้างเครือข่ายโดยไม่ต้องใช้สถานที่ที่เป็นสมาคม ชมรมหรือมูลนิธิ เป็นพื้นที่ของกลุ่ม แต่ใช้วิธีการสร้างกลุ่มออนไลน์ มีการตั้งกลุ่มหรือสร้างเครือข่าย ออนไลน์ขึ้นมาเพื่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น โดยมีการ สร้างกติกากลุ่มโดยใช้วิธีประชาธิปไตย ทุกคนมีสิทธิในการออกเสียงโดยไม่ได้ จำกัดอายุ ตำแหน่งหรือประสบการณ์ ทำให้การทำงานของเครือข่ายมีประสิทธิภาพ และความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ซึ่งบทบาทการสร้างเครือข่ายทางสังคมโดยใช้ ระบบอาวุโส ระบบผู้นำชุมชนนั้น ยังคงหลงเหลือร่องรอยของระบบอุปถัมภ์อยู่ ดังนั้น วิธีการสร้างเครือข่ายทางสังคมแบบรุ่นที่ 3 ใช้นั้นอาจได้สะท้อนให้เห็นว่า ความเป็นปัจเจกกับความเป็นองค์กรสามารถเป็นหนึ่งเดียวได้โดยไม่มีความขัดแย้งกัน การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากการุ่นที่ 3 หรือรุ่นต่อไป จึงมีลักษณะในการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่หลากหลาย เป็นเครือข่ายที่ทับซ้อน

ระหว่างเครือข่ายทางสังคมแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ มีทั้งการผลิตซ้ำและประดิษฐ์สร้างผสมผสานกัน สิ่งที่ผลิตซ้ำ คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคมโดยผ่านวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของจีนฮากกา ไม่ว่าจะเป็ระบบเครือข่าย ระบบพวกพ้อง และระบบเครือเพื่อนั้น ยังคงเป็นปัจจัยที่มีบทบาทในการสร้างเครือข่าย แต่ในขณะเดียวกันก็มีการประดิษฐ์สร้างเครือข่ายทางสังคมในหมู่คนรุ่นใหม่ ที่ทำให้คนรุ่นใหม่มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันกับสังคมสมัยใหม่โดยสามารถเชื่อมโยงกับคนแปลกหน้า และดึงดูดคนแปลกหน้าที่มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และความสนใจร่วมกันเข้ามาเป็นสมาชิกในกลุ่ม โดยอาศัยกติกากลุ่มหรืออดิเรก ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่สมาชิกในชุมชนออนไลน์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทั้งนี้ถือได้ว่าเป็นวิธีการสร้างเครือข่ายแบบสมัยใหม่

แต่ในขณะเดียวกันก็มีการประดิษฐ์สร้างเครือข่ายทางสังคมในหมู่คนรุ่นใหม่ ที่ทำให้คนรุ่นใหม่มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันกับสังคมสมัยใหม่โดยสามารถเชื่อมโยงกับคนแปลกหน้า และดึงดูดคนแปลกหน้าที่มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และความสนใจร่วมกันเข้ามาเป็นสมาชิกในกลุ่ม โดยอาศัยกติกากลุ่ม ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่สมาชิกในชุมชนออนไลน์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เห็นได้ว่ารุ่นที่ 3 หรือรุ่นที่ 3 ขึ้นไปนั้นนอกจากมีการสร้างเครือข่ายบนทุนทางสังคมซึ่งเป็ทุนเดิมแล้ว ยังมีรูปแบบหรือวิธีการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายแบบใหม่และหลากหลายมากขึ้นตามการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ลักษณะรูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมด้วยวัฒนธรรมกวนซี โดยอาศัยระบบพวกพ้อง ระบบเครือข่าย และระบบอุปถัมภ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างนั้น เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นเองอย่างไม่เป็นทางการโดยธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เข้าไปบริหารจัดการ และก่อให้เกิดเครือข่ายเกิดขึ้นเองโดยสมัครใจ มิได้มีผู้ใดมาบังคับ หากแต่เกิดจากความเชื่อ สายสัมพันธ์ส่วนบุคคล โดยผ่านวัฒนธรรมกวนซีซึ่งเป็นตัวเชื่อมในการสร้างเครือข่ายทางสังคมโดยมีรูปแบบที่หลากหลาย วิธีการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว แต่เป็นพลวัตที่มีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวตลอดตามกาลเวลา และยุคสมัย

ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างนั้น มีการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมตั้งแต่รุ่นแรกที่อพยพเข้ามาสู่พื้นที่ภาคใต้ พวกเขาได้

ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์การรวมจิตใจและเป็นสถานที่สำหรับทำพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อทำพิธีเช่นไหว้เทพเจ้าในเทศกาลหรือวันสำคัญต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวจีนฮากกา ทั้งนี้พวกชาวจีนฮากกายังคงยึดติดอยู่กับ “ถิ่นเกิด สายเลือด ตระกูลแซ่ และอาชีพ” พวกชาวจีนฮากกาจะหาทุกวิธีการเพื่อรวมกลุ่มให้ชาวจีนฮากกาเป็นเครือข่ายที่กว้างขึ้นและยิ่งใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ กล่าวได้ว่าชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกามีจุดมุ่งหมายประจำจิตใจ เหมือนกันอยู่หนึ่งดังที่ปรากฏในจุดมุ่งหมายของหนังสือการจัดตั้งสมาคมกลุ่มภาษาของชาวจีนฮากกา คือ เมื่อมีชีวิตอยู่ต้องมีที่ทำกิน มีที่อยู่ที่มั่นคง เมื่อมีบุตรต้องมีโรงเรียนให้บุตรหลานได้ศึกษาเล่าเรียน เมื่อแก่ชราต้องมีคนเลี้ยงดูหรือที่พึ่งพา เมื่อตายไปต้องมีสุสานฝังกาย จากความเชื่อเหล่านี้ ชาวจีนฮากกาได้สร้างโรงเรียนสอนภาษาจีนขึ้นมา ชาวจีนฮากการุ่นที่ 1 ได้มีการสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมโดยผู้นำไม่เป็นการ ซึ่งเป็นเครือข่ายอาศัยสายสัมพันธ์ส่วนตัวและระบบพวกพ้อง และเอาความคิดและความเชื่อของชาวจีนฮากกาดั้งเดิมเป็นฐานในการสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ และมีการปรับตัวและรูปแบบในการสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมตามสภาพแวดล้อมของเวลา

ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากการุ่นที่ 2 ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างได้รับการพัฒนาขึ้นมาจากสภาพความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางสังคมของการดำเนินการนโยบายทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจโดยมีเมืองขนาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้อพยพเข้ามาปักหลักรวมทั้งกลุ่มชาวจีน ชาวอินเดีย ชาวมาเลเซีย ชาวสิงคโปร์และข้าราชการไทยที่ได้เข้ามาประจำตำแหน่ง สำหรับกลุ่มคนท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ ยังคงมีสถานะบทบาทและอิทธิพลในฐานะเจ้าของพื้นที่แต่ดั้งเดิม และเป็นผู้นำในระดับท้องถิ่นของแต่ละชุมชน โดยมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นรากฐานเป็นปีกแผ่นของชุมชน ดำรงชีวิตวิถีเกษตรกรรมและการค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ กลุ่มคนเหล่านี้ครอบครองที่ดินที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ การสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างนั้นจะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน มักจะเป็นการสร้างสมาคม ชมรมและมูลนิธิต่าง ๆ เป็นกลไกในการเชื่อมต่อกับสมาคมหรือชมรมอื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัดภาคใต้และภูมิภาคอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง โดยมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหลากหลายรูปแบบ

สำหรับพัฒนาการเครือข่ายทางเศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างนั้น เนื่องจากอิทธิพลของเส้นทางคมนาคมโดยทางรถไฟที่ได้เชื่อมต่อกับสหพันธรัฐมลายู ทำให้เกิดการขยายตัวทางการค้าในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง โดยมีเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางเปลี่ยนแปลง การขนส่ง และการกระจายสินค้าระหว่างเมืองต่าง ๆ ภาคใต้ ไม่ว่าจะเป็นกรุงเทพฯ ทำเรือกันตังที่จังหวัดตรัง ทำเรือบ้านดอนที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำเรือท่าแพที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำเรือสงขลาที่จังหวัดสงขลา และทำเรือป็นังที่สหพันธรัฐมลายู ได้อำนวยความสะดวกด้านขนส่งสำหรับการค้าธุรกิจ และก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้า ไม่ว่าจะเป็นนายทุนใหญ่ หรือพ่อค้าแม่ค้ารายย่อย และกลุ่มคนต่าง ๆ ที่คอยขับเคลื่อนให้กลไกทางเศรษฐกิจดำเนินการได้อย่างราบรื่น ทั้งหมดนี้ได้เป็นพื้นฐานที่สำคัญทำให้กำเนิดเครือข่ายทางเศรษฐกิจ (ศุสิมาน วงศ์สุภาพ, 2547: 231)

กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง โดยทั่วไปเริ่มจากการจัดกิจกรรมทางสังคมในวงเล็ก ๆ ในฐานะคนที่รู้จักกัน และผู้มีประสบการณ์ร่วมในฐานะชาวจีนฮากกาเดียวกัน พัฒนาไปสู่การรวมกลุ่มในรูปแบบเครือข่ายทางสังคมแบบหลวม และมีลักษณะเป็นเครือข่ายท้องถิ่น จากนั้นจะเริ่มมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนสื่อสาร โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน ซึ่งมักจะเป็นข้อมูลข่าวสารในเชิงลึก ต่อมาจะมีการประสานผลประโยชน์ด้านการตกลงแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นรูปธรรม ในเครือข่ายในรูปแบบสมาคม ชมรมและกลุ่มต่าง ๆ เกิดปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเครือข่ายทางสังคมที่เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และในขั้นตอนต่อมาเป็นการขยายเครือข่ายระดับภูมิภาค เพื่อให้การทำงานในฐานะชาวจีนฮากกาเดียวกันเป็นไปได้อย่างสะดวก และประสบความสำเร็จ ในการสร้างเครือข่ายทางสังคมได้กว้างขวางขึ้น ในสามรูปแบบ คือ การขยายตัวในแนวราบ การขยายตัวในแนวตั้ง และการขยายตัวในแนวกริด อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนมีการเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ทำให้เครือข่ายมีการขยายตัวขึ้นเป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค แต่เป็นเพียงเครือข่ายแบบหลวมเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากเครือข่ายในระดับพื้นที่จังหวัดเดียวกัน

การสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาวจีนฮากกาในปัจจุบัน ได้นำเอาทุนทางสังคมดั้งเดิมเข้ามาใช้ในการสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ การตอบแทนด้วยผลประโยชน์กัน การใช้ประโยชน์เวทีเครือข่ายร่วมกัน ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวจีนฮากกา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ความเชื่อและความไว้วางใจต่อกันในกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกากับกลุ่มชาวจีนอื่นในพื้นที่นั้น บทบาทของผู้นำของเครือข่ายนั้น นับเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการโน้มน้าวให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดความคาดหวังในการพัฒนาชุมชน บทบาทของผู้ที่มี 2 รูปแบบ ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ

การสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกานั้น จะมีความแตกต่างกันในแต่ละจังหวัดของภาคใต้ตอนล่าง เพราะสภาพแวดล้อมทั้งสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การเมืองจะมีความแตกต่างกัน การสร้างเครือข่ายทางสังคมในแต่ละพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างนั้น จะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตามบทบาทหรือหน้าที่ ที่แต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ ซึ่งแต่ละคนนั้นมิได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องสวมในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเครือข่ายสังคมบางครั้งอาจเป็นไปตามทฤษฎีของการแลกเปลี่ยน จึงมีความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนกัน เพราะบุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ที่คาดหวัง หรือตามบรรทัดฐานที่ได้รับ การถ่ายทอดมาเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความสัมพันธ์ ทั้งในด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาสาเหตุที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคมในชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง คือ 1) การมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน 2) ความต้องการมีความสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น 3) กิจกรรมของกลุ่มเป็นที่ดึงดูดใจ 4) สมาชิกได้รับการชักชวนจากเพื่อน และ 5) ความคาดหวังผลประโยชน์ที่ได้รับจากกลุ่ม 6) การสืบสานวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคมนั้นเป็นผลมาจากความต้องการการพัฒนาของสังคมหรือสมาชิกในสังคมนั้น การทำมา

หากิน การจัดทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการพัฒนาของเศรษฐกิจ ความต้องการที่เพิ่มขึ้นของสมาชิกในชุมชนหรือในสังคม มีอิทธิพลต่อการสร้างเครือข่ายทางสังคมในสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจนซึ่งการจัดระเบียบทางสังคมใหม่และภาวะเศรษฐกิจใหม่ เพื่อความอยู่รอดของสังคม

ชาวจีนฮากกา รุ่นที่ 1 เข้ามาตั้งหลักแหล่งทำกินในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ส่วนใหญ่จะมีเงินทุนน้อย ดังนั้นจึงมักจะประกอบอาชีพการขายแรงงานเป็นกรรมกร กิจภายในสวนยาง โรงสีข้าว โรงเลื่อยไม้ โรงน้ำตาล รับจ้างชุดคลอง สร้างรางรถไฟ หรือเป็นกุลี พ่อค้าเร่ขาย เป็นต้น ชาวจีนฮากกา ในรุ่นแรกบางกลุ่มได้รับสัมปทานที่ดินจากรัฐบาลไทย แต่ห้ามทำนาหรือทำนาทุ่งเหมือนกับชาวไทยทั่วไป พวกเขาได้แต่ปลูกยางพาราหรือสวนผลไม้ ต่อมาเมื่อเก็บสะสมเงินทุนได้เล็กน้อยก็จะเปลี่ยนมาประกอบอาชีพค้าขาย เป็นพ่อค้าเร่ พ่อค้าย่อย พ่อค้าคนกลางและนายทุนเจ้าของกิจการตามลำดับ ปัจจัยสำคัญที่ชาวจีนฮากกาเหล่านี้ประสบความสำเร็จในทางด้านเศรษฐกิจ คือ ปัจจัยภายในประเทศ และปัจจัยจากคุณสมบัติและความสามารถทางการค้า นอกจากนั้น ชาวจีนฮากกามีพื้นฐานทางการศึกษาที่ดี การยึดมั่นหลักคุณธรรมในขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม เอื้อเฟื้อและให้ความช่วยเหลือกันในหมู่ชาวจีนฮากกา และการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มชาวจีนอื่น ๆ ด้วยกัน การประกอบการค้าอย่างมีกลยุทธ์ ความขยันหมั่นเพียรอดทน ซื่อสัตย์ต่อธุรกิจทางการค้า มีมนุษยสัมพันธ์ดี ทั้งนี้ เป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างประสบความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจ โดยมีปัจจัยหลายอย่างมาส่งเสริมด้วย เช่น นโยบายของรัฐบาลไทย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจไทย การให้อภิสิทธิ์แก่ชาวจีนในด้านต่าง ๆ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนชาวจีนฮากกา ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ

เครือข่ายทางเศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาปัจจุบัน นอกจากมีการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มฮากกาด้วยกันแล้ว ยังมีการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาและกลุ่มชาวจีนอื่น ๆ ในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างนั้น ทำให้เกิดผลอย่างน้อย 3 ประการ คือ ประการที่ 1 คือ การเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนแบบมีส่วนร่วม ประการที่ 2 คือ การจัดการทรัพยากรร่วมกัน ประการที่ 3 การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นประชาคมเศรษฐกิจ กระบวนการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจร่วมกับกลุ่มชาวจีนอื่น ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในภาคใต้

ตอนล่างจะให้ความสนใจต่อความเชื่อมโยงระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร ว่าเป็นการกระทำในลักษณะของความสัมพันธ์ระดับบุคคลขึ้นไป โครงสร้างที่เป็นรูปธรรมฐานของการเชื่อมโยงของโครงสร้างทางสังคมอยู่ที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรที่มีคุณค่า ทั้งทรัพย์สิน อำนาจและข้อมูลที่แตกต่างกัน ซึ่งจะมีอยู่ในตัวปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร ต่าง ๆ ในสังคม การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันทรัพยากรจึงเกิดขึ้นผ่านกระบวนการเครือข่ายทางเศรษฐกิจ

ลักษณะรูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมด้วยวัฒนธรรมกวนซี โดยอาศัยระบบพวกพ้อง ระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างนั้นเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นเองอย่างไม่เป็นทางการโดยธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เข้าไปบริหารจัดการและก่อให้เกิดเครือข่ายเกิดขึ้นเองโดยความสมัครใจ มิได้มีผู้ใดมาบังคับ หากแต่เกิดจากความเชื่อ สายสัมพันธ์ส่วนบุคคลโดยผ่านวัฒนธรรมกวนซีซึ่งเป็นตัวเชื่อมในการสร้างเครือข่ายทางสังคมโดยมีรูปแบบที่หลากหลาย วิธีการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว แต่เป็นพลวัตที่มีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวตลอดเวลาและยุคสมัย ในกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมนี้ วัฒนธรรมกวนซีเป็นปัจจัยและเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างเครือข่ายทางสังคมในแต่ละยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสายสัมพันธ์ส่วนบุคคลนั้นยังมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงกับตัวบุคคล องค์กรและชุมชนทำให้เกิดเป็นเครือข่ายที่กว้างขวาง

ลักษณะของเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในภาคใต้ตอนล่างในปัจจุบัน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ เครือข่ายย่อยระดับพื้นที่ และเครือข่ายระดับภูมิภาค เครือข่ายย่อยระดับพื้นที่นั้น มีผู้นำและคณะกรรมการที่เป็นศูนย์กลาง (Center) ของเครือข่าย ที่คอยกำกับและจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่กระจายถึงสมาชิกของเครือข่ายอย่างทั่วถึง ลักษณะเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกามีลักษณะแบบผสมผสาน มีลักษณะเฉพาะพื้นที่ และมีการสร้างเครือข่ายหลากหลายรูปแบบ แต่ยังคงยึดหลัก สายเลือด ถิ่นเกิด ภาษา และอาชีพ เป็นฐานหลักในการสร้างเครือข่าย ยังคงรักษาระบบเครือญาติ ระบบพวกพ้อง โดยมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน และสร้างสายสัมพันธ์อันเป็นมิตรกับชาวไทยในท้องถิ่น ไม่ว่าจะชาวไทยพุทธ

ชาวไทยมุสลิมหรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น นอกจากนั้นพวกเขายังได้ติดต่อสัมพันธ์กับสมาคม ชมรม ซึ่งเป็นชาวจีนฮากกาหรือชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ในต่างจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง เนื่องจากมีความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ ลักษณะของเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาที่เป็นเครือข่ายในระดับภูมิภาค การขยายตัวของเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในระดับภูมิภาคนี้ สามารถจำแนกได้ว่าเป็น 3 ลักษณะ คือ 1. มีการเริ่มต้นจากรูปแบบจุดเชื่อมจุด (Spot type) ระหว่างบุคคลและบุคคลในระดับพื้นที่โดยเน้นเมื่อพิจารณาการวัดความสัมพันธ์ในระดับคู่สัมพันธ์หรือระหว่างตัวแสดงด้วยตนเองพิจารณาคนต่อคน 2. มีการยกระดับเครือข่ายในระดับพื้นที่ออกไปสู่พื้นที่จังหวัดอื่นจนกลายเป็นเครือข่ายใหญ่ระดับภูมิภาคโดยแสดงให้เห็นในรูปแบบเชิงเส้น (Linear type) ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีการเชื่อมโยงกันอย่างทั่วถึงครอบคลุมทั้งเครือข่ายทางสังคมขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยมีบุคคลหรือองค์กรเป็นจุดเชื่อมโยง ระหว่างกลุ่มกับกลุ่มในพื้นที่เดียวกัน หรือเครือข่ายในระดับพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งให้มีมากกว่า 1 จุดเชื่อมโยงทำให้เครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในระดับภูมิภาคนี้มีลักษณะเครือข่ายที่เข้มแข็งและแน่นแฟ้ม และยากที่จะตัดออกจากกันได้ง่าย 3. สุดท้ายเนื่องจากมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับพื้นที่และระดับภูมิภาค จึงทำให้เครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและหลากหลายจนกลายเป็นเครือข่ายทางสังคมในรูปแบบเชิงกริด (Grid type) ซึ่งเป็นเครือข่ายเสมือนใยแมงมุม การขยายตัวของการสร้างเครือข่ายทางสังคมทำให้การทำงานหรือการร่วมการทำกิจการต่าง ๆ เป็นไปอย่างสะดวก และประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ง่ายยิ่งขึ้น และทำให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

จากกรณีวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของการสร้างเครือข่ายของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการสร้างเครือข่ายของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองภาคใต้ตอนล่างเป็นเวลานานร้อยกว่าปีแล้ว ร้อยกว่าปีที่ผ่านมามีทั้งปัจจัยทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนาและความเชื่อ ฯลฯ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตั้งแต่ชาวจีนฮากการุ่นแรกจนถึงลูกหลานที่เกิดในไทย ย่อมมีการปฏิสัมพันธ์กับชาวไทย กลุ่มชาวจีน และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทั้ง 4 กลุ่มชนนี้มีการเรียนรู้ ปะทะ การรับเอาและการสืบทอดวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จนทำให้การสร้าง

เครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมบางส่วนได้รับอนุรักษ์ไว้ บางส่วนสูญหายไป เพราะไม่สามารถตอบสนองความต้องการของยุคสมัยและบางส่วนมีการปรับเปลี่ยนตามความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย และมีลักษณะผสมผสานเข้าไปในวัฒนธรรมไทยเนื่องจากประชากรชาวจีนฮากกาเป็นกลุ่มน้อยสำหรับชาวไทยในพื้นที่ และบริเวณที่ใกล้เคียง

จากการวิจัยเห็นได้ว่า ความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายทางสังคมต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างนั้น มีปัจจัยหลายอย่างเป็นพื้นฐานสนับสนุน เช่น ปัจจัยผู้นำ กระบวนการกลุ่ม ความเป็นฮากกา ความเป็นจีน ความเป็นสากล และความเป็นไทยได้ผสมผสานกัน โดยใช้วัฒนธรรมทวนซึ่งเป็นบรรทัดฐานทำให้เกิดความเกื้อกูลอาทรกันระหว่างชาวจีนฮากกาด้วยกัน ปฏิสัมพันธ์ด้วยวิถีการสร้างเครือข่ายด้วยรูปแบบต่าง โดยให้ทุนทางสังคมเป็นลูกโซ่และเครื่องมือทำให้ได้รับความสนับสนุนและความร่วมมือกับชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ และชาวไทยท้องถิ่น ปัจจัยการเมือง นโยบายการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะนโยบายรัฐ และแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแต่ละฉบับของแต่ละยุคสมัยล้วนมีบทบาทต่อการสร้างเครือข่ายของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา ปัจจัยเศรษฐกิจ กระแสโลกาภิวัตน์ ระบบทุนนิยมได้ส่งผลต่อรูปแบบการสร้างเครือข่ายอย่างมาก ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม และชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลง จึงทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนตามมา

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรวิจัยและพัฒนาเชิงลึกในทางด้านวัฒนธรรมทวนซึ่งกับการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ภาคใต้ให้มากขึ้น
2. ควรวิจัยวัฒนธรรมทวนซึ่งกับการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมผูกเกลอกับการสร้างเครือข่ายของภาคใต้เชิงเปรียบเทียบระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาหรือชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยพุทธ และมุสลิม ทั้งในแง่มุมการสร้างเครือข่ายทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ และมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมทวนซึ่งไปสู่ลูกหลานแบบรุ่นสู่รุ่นโดยไม่ขาดสาย

เอกสารอ้างอิง

- นิลเกศ ดับโศก. (2552). การออกแบบตึกแถวพักอาศัยและพาณิชย์ของชาว
ไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสงขลา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).
 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภูวดล ทรวงประเสริฐ. (2547). **จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
 กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วัลภา บุรุษพัฒน์. (2517). **ชาวจีนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- สุภาวดี เชื้อพราหมณ์. (2546). **ตึกแถวผลผลิตทางการภาพและวัฒนธรรมใน
 ชุมชนเมืองเก่าจังหวัดสงขลา** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).
 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มัลลิกา เรืองระพี. (2518). **บทบาทของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ สังคมและ
 ศิลปกรรมไทย สมัยราชกาลที่ 1 ถึง ราชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์**.
 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภลีมาน วงศ์สุภาพ. (2547). **เมืองหาดใหญ่ คนจีนกับการสร้างเมืองการค้าใน
 ภาคใต้** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศุภการ สิริไพศาล. (2550). **จีนหาดใหญ่ : ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม**.
 สงขลา: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร. (2556). ความหมายและอัตลักษณ์ของจีนฮากกา, **วารสาร
 มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย**. 33(1), 215-240.
- อมรา ศรีสุชาติ. (2544). **สายรากภาคใต้: ภูมิลักษณะ รูปลักษณะ จิตลักษณะ**.
 กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- Bian, Y., & Ang, S.** (1997). Guanxi Networks and Job Mobility in China and
 Singapore, **Social Forces**. 75(3), 981-1005.
- Chen, X. P., & Chen, C. C. (2004). On the Intricacies of the Chinese guanxi
 : a process model of guanxi development, **Asia Pacific Journal of
 Management**. 21(3), 305-324.

- Huang, Y. X. (2014). **The Hakka People in Betong and the Development of Rubber Plantation in Thailand.** Taiwan: National Central University.
- Jurairat, So-Bha. (2001). **A Phonological Study of Hsing-ning Hakka at Muang District Ratchaburi Province** (Master's thesis). Bangkok: Mahidol University.
- Pratoom, Wongwantanee. (1984). **A Phonology of Hakka, with comparison with Swatow** (Master's thesis). Bangkok: Mahidol University.
- Yeung, I. Y. M., & Tung, R. L. (1996). Achieving business success in Confucian societies: The impact of Guanxi connections, **Organizational Dynamics.** 24(3), 54-65.
- Lee, D. Y., & Dawes, P. L. (2005). Guanxi, trust, and long-term orientation in chinese business markets, **Journal of International Marketing.** 13(2), 28-56.

